

معاهده بین افغانستان و ایران راجع به آب

رود هلمند (هیرمند)

(تهیه، ترتیب و تدوین دیجیتالی - ع . ق . فضل)

دولتین افغانستان و ایران با آرزومندی رفع دائمی کلیه اسباب اختلاف در مورد آب رود هلمند (هیرمند) و به سابقه (بمنظور) حفظ روابط حسنه بین المللی و احساسات ناشی از برادری و همسایگی تصمیم گرفتند معاهده را باین منظور منعقد نمایند و نمایندگان ذیصلاح خویش را قرار ذیل تعیین کردند:

از جانب افغانستان	از جانب ایران
محمد موسی شفیق صدر اعظم افغانستان	امیر عباس هویدا نخست وزیر ایران

و هر دو نماینده اعتبار نامه های خویش را به یکدیگر ارائه نموده و آنرا صحیح و معتبر شناختند و به مواد آتی موافقت نمودند:

ماده اول

در این معاهده اصطلاحات ذیل معانی آتی را دارند:

الف:

۱۱ د مرغومی - ۱۱ جدی (۱۱ دی) مطابق اول جنوری

۱۲ د سلواغی - ۱۲ دلو (۱۲ بهمن) مطابق اول فبروری

۱۰ د کب - ۱۰ حوت (۱۰ اسفند) مطابق اول مارچ

۱۲ د وری - ۱۲ حمل (۱۲ فروردین) مطابق اول اپریل

۱۱ غویی - ۱۱ ثور (۱۱ اردیبهشت) مطابق اول می

۱۱ د غبرگولی - ۱۱ جوزا (۱۱ خرداد) مطابق اول جون

۹ د تله- ۹ میزان (۹ مهر) مطابق اول جولای

۱۰ د زمري- ۱۰ اسد (۱۰ مرداد) مطابق اول اگست

۱۰ د وري- ۱۰ سنبله (۱۰ شهريور) مطابق اول سپتمبر

۹ د تله- ۹ میزان (۹ مهر) مطابق اول اکتبر

۱۰ د لړم- ۱۰ عقرب (۱۰ آبان) مطابق اول نوامبر

۱۰ د ليندۍ- ۱۰ قوس (۱۰ آذر) مطابق اول دسامبر مياشود.

در سالهای کبیسه تفاوت یکروز ب موجب تقویم هجری شمسی رعایت میشود.

ب- يك ((سال آب)) مدتی است از اول اکتوبر الی ختم سپتمبر سال مابعد.

ج- يك سال نورمال آب، عبارت از سالی است که مجموع جریان آب از اول اکتوبر تا ختم سپتمبر سال مابعد در موضع دستگاه آب شناسی دهرآود بر رود هلمند(هیرمند) بالاتر از مدخل بند کجکی چهار میلیون و پنجمصد و نود هزار ایکرفیت (۴۵۹۰۰۰۰ ایکرفیت) (۷۱۵ و ۵۶۶۱ میلیون متر مکعب) اندازه گیری و محاسبه شده است. مقادیر جریان ماهانه سال نورمال در پروتر کول شماره يك منضمه این معاهده ذکر گردیده است.

د- دستگاه آب شناسی دهرآود محضا بحیث (صرفا بعنوان) شاخص محاسبه جریان به این منظور که آیا جریان يك سال نورمال را تشکیل میدهد یا نی (یا نمیدهد) شناخته شده است.

ماده دوم

مجموع مقدار آبی که از رود هلمند(هیرمند) در سال نورمال آب و یا سال مافوق نورمال آب از طرف افغانستان به ایران تحویل داده میشود منحصر است به اوسط (متوسط) جریان ۲۲ متر مکعب در ثانیه طبق جدول شماره ده راپور کمیسیون (دلتای هلمند) مورخ ۲۸ فبروری ۱۹۵۱ مطابق تقسیمات ماهانه ای که در ستون دو جدول مندرج ماده سوم این معاهده ذکر شده و یکمقدار اضافی اوسط (متوسط) جریان چار متر مکعب در ثانیه متناسب به تقسیمات ماهانه مشمول ستون دو که در ستون ۳ جدول مندرج در ماده سوم توضیح گردیده و به سابقه حسن نیت و علایق برادرانه از طرف افغانستان به ایران تحویل داده میشود.

ماده سوم

الف- در ظرف ماه های سال نورمال آب یا سال مافوق نورمال آب مقادیر معینه آب از رود هلمند(هیرمند) که در ماده دوم این معاهده تشریح و تعیین گردیده طبق ستون ۴ جدول آتی در بستر رود هلمند (هیرمند) در مواضع ذیل از طرف افغانستان به ایران تحویل داده میشود.

تقسیمات اوسط (متوسط) جریان آب به متر مکعب در ثانیه به اساس مجموع ستون ۲ و ۳ این جدول یعنی ۲۶ متر مکعب در ثانیه	تقسیمات اوسط (متوسط) جریان آب به متر مکعب در ثانیه به اساس ۴ متر مکعب در ثانیه-((حسن نیت))	تقسیمات اوسط (متوسط) جریان آب به متر مکعب در ثانیه به اساس ۲۲ متر مکعب در ثانیه-((کمیسیون دلتای هلمند))	ماه
۵،۰۰	۰،۷۷	۴،۲۳	اکتوبر
۱۲،۷۲	۱،۹۷	۱۰،۵۷	نوامبر
۲۳،۰۴	۳،۵۶	۱۹،۴۸	دسامبر
۳۴،۳۷	۵،۳۲	۲۹،۳۵	جنوری
۷۸،۱۶	۱۲،۰۴	۶۶،۱۲	فبروری
۷۳،۱۳	۱۱،۲۳	۶۱،۹۰	مارچ
۳۱،۱۱	۴،۸۱	۲۶،۳۰	اپریل
۹،۰۳	۱،۳۹	۷،۶۴	می
۱۹،۷۳	۳،۰۲	۱۶،۷۱	جون
۱۳،۷۲	۲،۱۱	۱۱،۶۱	جولای
۹،۳۷	۱،۴۴	۷،۹۳	اگست
۲،۳۲	۰،۳۴	۱،۹۸	سپتمبر

مواضع تحویلهای قرار ذیل اند:

۱- در موضعی که خط سرحد رود سیستان را قطع میکند.

۲- در دو موضع دیگر بین پایه سرحدی پنجاه و یک و پنجاه و دو که در خلال مدت سه ماه بعد از انفاذ این معاهده توسط کمیساران طرفین با تثبیت فاصله و سمت هر یک از آن دو موضع از یکی از پایه های سرحدی مذکور در جائیکه خط سرحد در بستر رود هلمند(هیرمند) واقع گردیده تعیین میگردد. تعیین آن دو موضع بعد از تصویب حکومتین(دولتین) نافذ شمرده میشود.

ب- طرفین در مواضعیکه در فقره الف این ماده تذکار یافته تاسیسات مشترك و مناسب که شرایط آن مورد قبول طرفین باشد اعمار (احداث) و آلات لازمه در آن نصب مینمایند. تا مقادیر معینه آب مندرج مواد این معاهده به صورت موثر و دقیق مطابق به احکام این معاهده اندازه گیری و تحویل شود.

ماده چهارم

در سالهایی که در اثر حوادث اقلیمی مقدار جریان آب از سال نورمال آب کمتر باشد و ارقام اندازه گیری دستگاه آب شناسی دهرآود جریان مربوط به ماه های قبل ماه مورد بحث را نسبت به ماه های مشابه سال نورمال آب مقدار کمتری نشان دهد ارقام مندرج در ستون چار جدول ماده سوم به تناسبی که جریان واقعی ماه های ماقبل همان سال آب (در این صورت جریان ماه مارچ ماقبل الی ماه مورد بحث) با ماه های مشابه یک سال نورمال آب دارد. برای ماههای آینده همان سال آب تعدیل مییابد و مقادیر تعدیل شده در مواضع مندرج ماده سوم به ایران تحویل داده میشود.

هرگاه در ظرف یکی از ماه های آینده بعد از ماه مورد بحث دستگاه آبشناسی دهرآود مقدار آب برابر یا مازاد بر آب مشابه سال نورمال را نشان دهد آب ماه مورد بحث طبق ستون چار جدول ماده سوم تحویل میشود.

ماده پنجم

افغانستان موافقت دارد اقدامی نکند که ایران را از حقایق آن از آب رود هلمند(هیرمند) که مطابق احکام مندرج مواد دوم و سوم و چهارم این معاهده تثبیت و محدود شده است بعضاً یا کلاً محروم سازد.

افغانستان با حفظ تمام حقوق بر باقی آب رود هلمند(هیرمند) هر طوری که خواسته باشد از آن استفاده مینماید و آنرا بمصرف می رساند.

ایران هیچگونه ادعایی بر آب هملند (هیرمند) بیشتر از مقداری که طبق این معاهده تثبیت شده است ندارد- حتی اگر مقادیر آب بیشتر در دلتای سفلی هملند (هیرمند) میسر هم باشد و مورد استفاده ایران هم بتواند قرار گیرد.

ماده ششم

افغانستان اقدامی نخواهد کرد که حبابه ایران برای زراعت بطور کلی نامناسب شود یا به مواد شیمیایی حاصله از فاضل آب صنایع به حدی آلوده شود که با آخرین روشهای فنی معمول قابل تصفیه نبوده استعمال آن برای ضروریات مدنی ناممکن و مضر گردد.

ماده هفتم

هر نوع . . . فنی مشترک که اعمار (احداث) آن بمنظور استحکام بستر رود در مواضعی که خط سرحد در بستر رود هملند (هیرمند) واقع گردیده لازم دیده شود بعد از موافقت طرفین بر شرایط و مشخصات آن میتواند احداث گردد.

ماده هشتم

هر يك از طرفین یکنفر کمیسار و یکنفر معاون کمیسار از بین اتباع خود تعیین خواهد نمود تا در اجرای احکام این معاهده از (جانب) دولت خود نمایندگی کند. حوزه صلاحیت و وظایف این کمیسار ها در پروتوکول شماره يك ضمیمه این معاهده تعیین گردیده است.

ماده نهم

در صورت بروز اختلاف در تعبیر یا تطبیق (اجراء) مواد این معاهده طرفین اولاً از طریق مذاکرات دیپلماتیک-ثانیاً از طریق صرف مساعی جمیله مرجع ثالث برای حل اختلاف سعی خواهند کرد و در حالیکه این دو مرتبه به نتیجه برسد اختلاف مذکور بر اساس مواد مندرج در پروتوکول شماره دو ضمیمه این معاهده به حکمیت محول میشود.

ماده دهم

افغانستان و ایران قبول دارند که این معاهده ممثل (بیانگر) موافقت کامل و دایمی دولتین میباشد و احکام این معاهده محض (صرفاً) در داخل حدود محتویات آن اعتبار دارد و تابع هیچ يك اصل (پرنسیب) یا سابقه (پرسدنت) موجود یا آینده نمیشود.

ماده یازدهم

هرگاه خشکسالی مدهش یا بروز حالات مجبره (فورس ماژور) رسیدن آب را به دلتای هلمند (هیرمند) موقتاً ناممکن سازد کمیساران طرفین فوراً بمشوره پرداخته پلان (طرح) عاجل لازمه را بمنظور رفع مشکلات وارده یا تخفیف آن تهیه و به حکومتین (دولتین) مربوطه خویش پیشنهاد مینمایند.

ماده دوازدهم

این معاهده از تاریخی نافذ میگردد که اسناد مصدقه پس از طی مراحل قانونی آن بین دولتین مبادله شود.

این معاهده به زبانهای پشتو-دری (فارسی) و انگلیسی هر يك در دو نسخه تنظیم گردیده و دارای اعتبار مساوی میباشد. در موقع صرف مساعی جمیله مرجع ثالث و رجوع به حکمیت به متن انگلیسی مراجعه می شود.

در شهر کابل بتاريخ ۲۲ حوت ۱۳۵۱ هجری شمسی مطابق ۱۳ مارچ ۱۹۷۳ میلادی امضاء و منعقد گردید.

از جانب ایران

از جانب افغانستان

امیر عباس هویدا نخست وزیر ایران

محمد موسی شفیق صدر اعظم افغانستان

پروتوکول شماره يك

در باره صلاحیت و وظایف کمیساران ضمیمه معاهده افغانستان و ایران

راجع به آب رود هلمند (هیرمند)

ماده اول

مقصد از معاهده در این پروتوکول معاهده افغانستان و ایران راجع به آب رود هلمند (هیرمند) که بتاريخ ۲۲ حوت ۱۳۵۱ بین دولتین بامضاء رسیده میباشد.

ماده دوم

هر يك از طرفين معاهده از اتباع خود يك نفر كميسار و يکنفر معاون كميسار تعيين می نماید. كميسار و معاون وی در تطبيق (اجرای) احكام معاهده راجع به تحویل آن مقدار از آب هلمند (هیرمند) بایران که در معاهده تعیین گردیده از حکومت (دولت) خود نمایندگی می کند.

ماده سوم

الف- كميسارها از بين مامورين عاليرتبه منصوب میشوند.

ب- هر يك از كميساران ميتواند در اجرای وظايف خویش از خدمات دو نفر مشاور که از تبعه مملکت خودش باشد استفاده نماید.

ج- تامین مصارف (هزینه) كميساران- معاونين و مشاورين بعهدہ حكومات (دولت های) متبوعه شان میباشد.

ماده چهارم

كميساران در كليه مسائل ناشی از اجرای اين پروتوكول نماينده دولت خود میباشدند و در امور مربوط باین پروتوكول بين دولتين بحیث (بعنوان) مامورين ارتباط اجرای وظیفه مینمایند.

ماده پنجم

در سالهای که بر حسب شرح ماده چهارم معاهده مقدار جریان آب کمتر از سال نورمال آب باشد و كميسار جانب ایرانی راجع بجريان آب بالاتر از مدخل بند كجکی بر رود هلمند (هیرمند) در دستگاه آب شناسی دهرآود طالب معلومات گردد جانب افغانی ارقام مربوطه را که توسط آن دستگاه ثبت شده است بدسترس وی میگذارد. در اثر تقاضای كميسار ایرانی كميسار افغانی راپور ماهانه جریان آب را که در دستگاه دهرآود ثبت گردیده به وی ارائه میدارد. در صورت تقاضای كميسار ایرانی كميسار افغانی با وی همکاری خواهد نمود تا جریان آب را در دستگاه دهرآود مشاهده و اندازه گیری نماید.

تبصره:- جدول تقسیمات جریان ماهانه سال نورمال آب قرار ذیل است:

اکیفرت	۱۵۴۰۰۰	اکتوبر
اکیفرت	۱۷۲۰۰۰	نوامبر
اکیفرت	۱۷۶۰۰۰	دسامبر
اکیفرت	۱۷۸۰۰۰	جنوری
اکیفرت	۲۰۸۰۰۰	فبروری
اکیفرت	۵۹۷۰۰۰	مارچ
اکیفرت	۱۱۵۸۰۰۰	اپریل
اکیفرت	۱۰۳۳۰۰۰	می
اکیفرت	۴۴۱۰۰۰	جون
اکیفرت	۲۱۱۰۰۰	جولای
اکیفرت	۱۳۷۰۰۰	اگست
اکیفرت	۱۲۵۰۰۰	سپتامبر
اکیفرت	۴۵۹۰۰۰۰	مجموع

ماده ششم

کمیسیون افغانی و ایرانی در مواضع تحویلهی مندرج ماده سوم معاهده در مورد اندازه گیری و تحویلهی آب مطابق احکام معاهده و مواد این پروتوکول مشترکاً اقدام مینمایند.

ماده هفتم

کمیسیون افغانی و ایرانی ((کمیته مشترک کمیسیون)) را تشکیل میدهند که منبهد بنام «کمیته مشترک» یاد میشود- این کمیته بمنظور حل و فصل سریع مسایل تاسی از اجرای وظایفی که بموجب این پروتوکول بعهده . . . گردیده سعی خود را بکار خواهد برد و تصامیم آن در حدود صلاحیت آن لازم الاجرا خواهد بود.

ماده هشتم

کمیته مشترك جلسات عادی خویش را در اوقات معینه که توسط آن کمیته تعیین میگردد دایر مینماید. در حالات عاجل هر يك از کمیساران میتواند دایر شدن جلسه مخصوص کمیته مشترك را تقاضا نماید. کمیته مشترك جلسات عادی خود را در کابل یا زرنج افغانستان یا در تهران یا زابل ایران هر يك که مورد موافقت آن قرار گیرد دایر میسازد. جلسه مخصوص کمیته در محلی از محلات متذکره فوق که در درخواست جلسه مذکور از آن نام برده شده دایر میگردد.

ماده نهم

کمیساران گزارش فعالیتهای سال آب ماقبل کمیته مشترك را به حکومتهای (دولت های) مربوطه خویش قبل از اول نوامبر هر سال تسلیم مینمایند. کمیساران میتوانند در هر موقع دیگری که مناسب بدانند گزارشهای دیگری در داخل حدود وظایف شان که در این پروتوکول تعیین شده به حکومتهای (دولت های) مربوطه خویش تسلیم نمایند.

ماده دهم

الف- هر يك از طرفین معاهده هیاتی را تحت ریاست وزیر متکفل (مسوول) امور استفاده از آب تعیین مینماید. مجموع هیاتین دو طرف «کمیته وزراء» را تشکیل میدهد.

ب- کمیته وزراء در اثر تقاضای یکی از حکومتین (دولتین) جلسه خود را دایر میکند. کمیته وزراء صلاحیت دارد تا بحل مشکلاتیکه از تطبیق (اجرای) این پروتوکول بروز نماید بپردازد. کمیته مشترك به تطبیق (اجرای) فیصله های (تصمیم های) کمیته وزراء مکلف میباشد.

ج- در حالات عاجل یا حینیکه اعضای کمیته مشترك نتوانند به موافقه برسند هر يك از کمیساران میتواند از حکومت (دولت) خود بخواهد تا دایر شدن جلسه کمیته وزراء را تقاضا نماید.

د- کمیته مشترك و کمیته وزراء طرز العمل جلسات مربوطه خود را واضح مینمایند

ماده یازدهم

در صورت عدم موافقت کمیته وزراء طرفین که به حکومتهای (دولتهای) متبوعه شان راپور ارائه خواهند نمود تا از مجرای دیپلوماسی بین حکومتین (دولتین) راه حلی جستجو شود.

فیصله ایکه (تصمیمی که) از طرف کمیته ها و یا از مجرای دیپلماسی صورت میگیرد باید در داخل حدود معاهده و این پروتوکول بوده با هیچ حکم از احکام آن تناقض نداشته باشد. تصمیمی را که آنها اتخاذ مینمایند و هر اقدامی که از جانب آنها بعمل می آید بهیچوجه سابقه (پرسدنت) ایرا بوجود نمی آورد.

ماده دوازدهم

هر گونه تعدیل-تغییر یا تجدید نظریکه در این پروتوکول با موافقت طرفین معاهده وارد شود بهیچوجه بر معاهده یا پروتوکول شماره ۲ منضمه تاثیر ندارد.

ماده سیزدهم

این پروتوکول جزء لایتجزای معاهده بین افغانستان و ایران راجع به آب رود هلمند (هیرمند) که در شهر کابل بتاريخ ۲۲ حوت ۱۳۵۱ امضاء گردیده میباشد و از تاریخ انفاذ معاهده مرعی الاجرا است.

این پروتوکول به زبانهای پشتو-دری(فاسی) و انگلیسی هر يك در دو نسخه تنظیم گردیده و دارای اعتبار مساوی میباشد. در موقع صرف مساعی جمیله مرجع ثالث و رجوع به حکمیت به متن انگلیسی مراجعه میشود.

در شهر کابل بتاريخ ۲۲ حوت ۱۳۵۱ هجری شمسی مطابق ۱۳ مارچ ۱۹۷۳ میلادی امضاء گردید.

از جانب ایران

از جانب افغانستان

امیر عباس هویدا نخست وزیر ایران

محمد موسی شفیق صدر اعظم افغانستان

پروتوکول شماره ۲

درباره حکمیت

ضمیمه معاهده افغانستان و ایران راجع به آب رود هلمند (هیرمند)

ماده اول

مقصد از معاهده در این پروتوکول معاهده افغانستان و ایران در مورد آب رود هلمند (هیرمند) که بتاريخ ۲۲ حوت ۱۳۵۱ بین دولتین بامضاء رسیده است میباشد.

ماده دوم

در صورت بروز اختلاف در تعبیر یا تطبیق (اجرای) مواد معاهده در حالیکه بموجب ماده نهم آن مذاکرات دیپلماتیک یا بعداً صرف مساعی جمیله مرجع ثالث به حل اختلاف انجام نیابد اختلاف به حکمیت محول خواهد گردید.

ماده سوم

در صورتیکه یکی از طرفین معاهده بعد از طی مراحل دو گانه مندرج ماده دوم این پروتوکول ارجاع اختلاف را به حکمیت لازم بیند طرف مذکور با توضیح نقطه یا نقاط معینه مورد اختلاف اولاً درخواست تشکیل هیات حکمیت ((دریافت حقایق)) را طبق محتویات ماده چهارم این پروتوکول و ثانیاً در صورت لزوم تشکیل دیوان حکمیت را مطابق محتویات ماده پنجم این پروتوکول بوسیله یادداشت دیپلماتیک با اطلاع طرف دیگر میرساند.

ماده چهارم

نماینده های طرفین در ظرف سه ماه بعد از وصول یادداشت دیپلماتیک که در ماده سوم این پروتوکول تذکار یافته جلسه دایر و برای حصول موافقت راجع به ترکیب هیات حکمیت ((دریافت حقایق)) و طرز العملی که هیات مذکور از آن پیروی نماید سعی میورزند در صورتیکه چنین هیاتی بوجود آید و نتیجه گیری و توصیه های آن مورد موافقت دولتین قرار گیرد موضوع حل شده پنداشته میشود.

ماده پنجم

در صورتیکه طرفین به اساس ماده چهارم این پروتوکول درباره نتیجه گیری و توصیه های هیات حکمیت «دریافت حقایق» به موافقت نرسند نقطه یا نقاط اختلاف بدیوان حکمیتی که از سه عضو ترکیب یافته و تشکیل آن قرار آتی صورت میگیرد تقدیم خواهد شد:

الف- هر يك از طرفین یکنفر از اتباع خود را بعنوان حکم تعیین مینماید.

ب- حکم سوم که رئیس دیوان حکمیت میباشد در ظرف سه ماه بعد از تعیین اعضای که به اساس فقره الف این ماده صورت میگیرد بموافقت طرفین تعیین میشود. در صورتیکه حکم سوم در ظرف سه ماه انتخاب نگردد طرفین یا یکی از طرفین از سر منشی (دبیر کل) سازمان ملل متحد تقاضا مینماید تا حکم سوم را تعیین کند. رئیس دیوان حکمیت که بموجب فقره ب هذا انتخاب میشود از میان اتباع

کشوری خواهد بود که با افغانستان و ایران مناسبات دوستانه داشته ولی با هیچیک از این دو کشور دارای منافع مشترك نباشد.

ج- دیوان حکمیت به اتفاق نظر طرفین برای اجرای امور خویش طرز العمل لازم و موثر که با احکام معاهده و پروتوکول شماره يك و این پروتوکول موافق باشد وضع میکند و در اجرای امور محوله مطابق به معاهده و در داخل حدود آن سعی میورزد.

د- دیوان حکمیت يك نسخه فیصله نامه (رای) صادره خویش را که بدلائل کتبی تائید شده باشد بدسترس طرفین میگذارد.

ه- فیصله (رای) صادره دیوان حکمیت قطعی و لازم الاجرا است.

ماده ششم

هرگاه عضوی از اعضای هیات حکمیت ((دریافت حقایق)) مندرج ماده چهارم یا دیوان حکمیت مندرج ماده پنجم این پروتوکول نظر بدلیلی از وظیفه بازماند به ترتیبی که وی قبلاً تعیین یا انتخاب شده بود تعویض میگردد. در آنصورت جلسات بعدی زمانی دوباره دایر میگردد که عضو جدید الانتصاب یا جدید الانتخاب موقع و وقت لازمه برای آشنایی کامل با همه گزارشات که قبل از تعیین یا انتخابش صورت گرفته یافته باشد.

ماده هفتم

مصارف (هزینه های) هر حکم از جانب دولتی که حکم را تعیین نموده پرداخته میشود و مصارف (هزینه های) حکم سوم را طرفین مساویانه میپردازند.

ماده هشتم

هرگونه تعدیل- تغییر یا تجدید نظری که در این پروتوکول (با موافقت طرفین معاهده) وارد شود به هیچوجه بر معاهده یا پروتوکول شماره يك منضمه تاثیر ندارد.

ماده نهم

این پروتوکول جزء لایتجزای معاهده بین افغانستان و ایران راجع به آب رود هلمند (هیرمند) که در شهر کابل بتاريخ ۲۲ حوت ۱۳۵۱ امضاء گردیده میباشد و از تاریخ انفاذ معاهده مرعی الاجرا است.

این پروتوکول با زبانهای پښتو-دری (فارسی) و انگلیسی هر يك در دو نسخه تنظیم گردیده و دارای اعتبار مساوی میباشد. در موقع صرف مساعی جمیله مرجع ثالث و رجوع به حکمیت به متن انگلیسی مراجعه میشود.

در شهر کابل بتاريخ ۲۲ حوت ۱۳۵۱ هجری شمسی مطابق ۱۳ مارچ ۱۹۷۳ میلادی امضاء گردید.

از جانب ایران

از جانب افغانستان

امیر عباس هویدا نخست وزیر

محمد موسی شفیق صدراعظم

خلاصه مطالب در مورد مقدار آبی که به ایران تخصیص داده شد و تناسب آن با مجموع جریان آبی که به دلتای هلمند میرسد بملاحظه اسناد و سوابق قرار آتی تقدیم میگردد.

اول حکمیت گولد سمد:

حکمیت گولد سمد که بتاريخ ۱۹ اگست ۱۸۷۲ صادر شده است اساساً راجع به تعیین سرحد می باشد و در آن در باره آب هلمند محض يك فقره قرار آتی آمده است (برعلاوه باید خاطر نشان شود که بهر دو طرف با احداث تاسیسات که سبب تقلیل مقدار آب لازمه در سواحل هلمند گردد پرداخته نشود).

چون ساحه تحت کشت در افغانستان در آن وقت محدود بود پس افغانستان يك مقدار کم آب هلمند را در داخل مصرف کرده و حصه اعظمی آب به ایران سرازیر میشد که این مقدار بیش از نصف مجموع آب هلمند در بند کمال خان بوده است.

دوم- حکمیت مکما هون:

حکمیت مکما هون مربوط قضیه آب رود هلمند که بتاريخ (۱۰) اپریل ۱۹۰۵ صادر گردیده است.

در فصل (سوم) این حکمیت گفته شده است که:

بنابر این ایران مستحق است بر يك ثلث مجموع رود خانه هلمند. این مقدار از نقطه محاسبه می‌گردد که از آن برداشت آب برای آبیاری زمین های هر دو کنار واقع در بند کمال خان یا پائین تر از آن موقعیت دارد.

به اساس اندازه گیری که مکما هون در آن زمان کرده است مقدار تثبیت شده فوق (يك ثلث) بالغ به اوسط ۸۲،۵-هشتاد و دو و نیم- متر مکعب در ثانیه در سال نورمال آب می‌گردد.

سوم- پروتوکول سنبله ۱۳۵۱

در این پروتوکول هیئت های طرفین موافقه نمودند که:

(هر مقدار آب رودخانه هلمند که به بندر کمال خان برسد از بندر کمال خان الی بند لخشک بالمناصفه بین رعایای چخانسور افغانی و رعایای سیستان ایرانی تقسیم گردد و هر يك از طرفین حق دارند که سهم خود را در خاک خود در هر کجا که مورد احتیاج باشد ببرند.)

این پروتوکول که يك پروتوکول موقت بود و تقسیم آب را بالمناصفه توضیح می‌کرد بملاحظه اندازه گیری آب که در زمان مکما هون صورت گرفته است مقدار فرق بالغ بر ۱۲۳،۵-یکصد و بیست و سه و نیم- متر مکعب در ثانیه می‌گردد.

چهارم: قرارداد تقسیم آب هیرمند منعقد ۱۳۱۷:

این قرارداد که بتاريخ ۸ جدی ۱۳۱۷ در کابل به امضا رسیدماده اول آن مشعر است که:

(دولتین افغانستان و ایران موافقت مینمایند که همه ساله هر مقدار آب رود خانه هیرمند که به بند کمال خان میرسد بین افغانستان و ایران از بند کمال خان به بعد بالمناصفه تقسیم شود.)

مقدار آب فوق(بالمناصفه در بند کمال خان) به روی اندازه گیری جریان آب که در زمان حکمیت مکما هون صورت گرفته است در يك سال نورمال بالغ بر ۱۲۳،۵-یکصد و بیست و سه و نیم- متر مکعب آب در ثانیه می‌گردد.

پنجم معاهده ۲۲ حوت ۱۳۵۱:

ماده دوم معاهده بین افغانستان و ایران راجع به آب رود هلمند مشعر است که: (مجموع مقدار آبیکه از رود هلمند (هیرمند) در سال نورمال آب و یا سال مافوق نورمال آب از طرف افغانستان بایران تحویل داده میشود منحصر است به اوسط (متوسط) جریان ۲۲ متر مکعب در ثانیه طبق جدول شماره ده راپور کمیسیون دلتای هلمند مورخ بیست و هشت فبروری ۱۹۵۱ مطابق تقسیمات ماهانه ایکه در ستون (۲) جدول مندرج ماده سوم این معاهده ذکر شده و یک مقدار اضافی اوسط (متوسط) جریان چارمتر مکعب در ثانیه متناسب به تقسیمات ماهانه مشمول ستون ۲ که از ستون ۳ جدول مندرج در ماده سوم توضیح گردیده و به سابقه حسن نیت و علایق برادرانه از طرف افغانستان بایران تحویل داده میشود.)

حقابه ایران از رود هلمند باساس این معاهده عبارت از اوسط جریان ۲۶ متر مکعب آب در ثانیه بوده که بروی اندازه گیری سال های اخیر تقریباً یک هشتم مجموع آب هلمند که در بند کمال خان میرسد میباشد.

تبصره:

در طول سالهاییکه مکماهون در دلتای هلمند مشغول اخذ معلومات بود اندازه گیری های آب را در محل بند کمال خان نیز انجام داده و هم چنان در چند سال اخیر اندازه گیری آب ستیشن آبشناسی در چاربرجک که در نواحی بند کمال خان واقع میباشد صورت گرفته است و قتیکه این اندازه گیریها که در زمان های متفاوت صورت گرفته مقایسه شوند معلوم میگردد که مقدار آب سالانه اندازه شده زمان مکماهون نسبت به مقدار آب سالانه اندازه شده سالهای اخیر در بند کمال خان اضافه تر است. علت آن مصرف یک مقدار آب در سالهای اخیر به اثر توسعه زراعت در ساحات علیای هلمند میباشد.

(تهیه، ترتیب و تدوین دیجیتالی - ع . ق . فضل)

۳۱ ثور ۱۴۰۲

Helmand100@hotmail.com